

Sosiaalihuollon valvonta

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

6.6.2019

Ylitarkastaja Elina Uusitalo

Valvira.fi, [@ValviraViestii](https://twitter.com/ValviraViestii)

Mistä valvonnassa on kyse?

- Valvonnassa arvioidaan ja varmistetaan, että
 - toimitaan säädösten edellyttämällä tavalla
 - toiminta, palvelu ja asiakkaiden/potilaiden kohtelu on asianmukaista ja laadultaan riittävän hyvää;
 - asiakkaiden/potilaiden perusoikeudet (mm. yhdenvertaisuus) toteutuvat palveluja annettaessa.
- Ensisijainen vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan valvonnasta on toimintayksiköillä/toimintakokonaisuuksien (sosiaalihuollon palvelujen) järjestäjillä itsellään -> omavalvonta.
- Valvonnasta ovat myös vastuussa kunnat, aluehallintovirastot ja Valvira.
- Julkisen toiminnan laillisuusvalvonnasta huolehtivat lisäksi Eduskunnan oikeusasiamies ja oikeuskansleri.

Viranomaisvalvonnan muodot

Ennakollinen valvonta

- lupa- ja ilmoitusmenettely
- omavalvonnan kehittäminen
- valtakunnalliset valvontaohjelmat ja niiden toimeenpano (suunnitelmaperusteinen valvonta)

Reaktiivinen valvonta (jälkikäteisvalvonta)

- kantelut
- viranomaisten ja muiden tahojen ilmoitukset
- omasta aloitteesta valvontaan otetut asiat
- muiden viranomaisten pyytämät lausunnot (esim. EOA, OKA, Poliisi)

Ammattihenkilövalvonta

- Valvira myöntää th:n ja sh:n ammattihenkilöoikeudet ja rekisteröi
- Sote- ammattihenkilöiden valvonta

Omaevalvonta

- Omaevalvonnalla tarkoitetaan palvelujen tuottajan omatoimista laadun varmistamista siten, että toiminnassa toteutuvat lainsäädännön, lupaehtojen, laatusuositusten ja palveluntuottajan itse omalle toiminnalleen asettamat laatuvaatimukset.
- Ensisijaisesti palvelujen tuottaja arvioi omasta toiminnastaan aiheutuvat asiakasturvallisuusriskit.

Tuntemattomia riskejä ei voi hallita!

Omavalvonta on riskienhallintaa

Omavalvontasuunnitelmassa on kuvattava

- miten toimintayksikön riskienhallinta toteutetaan
- miten tiedot esiin tulleista laatupoikkeamista ja vaaratilanteista käsitellään
- miten ne kirjataan
- miten korjaavat toimenpiteet toteutetaan
- miten muutoksista tiedotetaan henkilökunnalle ja muille yhteistyötahoille

Sosiaalihuoltolain 48 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus

- Sosiaalihuollon henkilöstöön kuuluvan tai vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisenä ammatinharjoittajina toimivien henkilöiden on ilmoitettava viipymättä toiminnasta vastaavalle henkilölle, jos hän tehtävissään huomaa tai saa tietoonsa epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan asiakkaan sosiaalihuollon toteuttamisessa
- Ilmoituksen vastaanottaneen henkilön on ilmoitettava asiasta kunnan sosiaalihuollon johtavalle viranhaltijalle
- Kunnan ja yksityisen palveluntuottajan on tiedotettava henkilöstölleen ilmoitusvelvollisuudesta ja sen käyttöön liittyvistä asioista
- Ilmoitusvelvollisuuden toteuttamista koskevat menettelyohjeet on sisällytettävä 47 §:ssä tarkoitettuun omavalvontasuunnitelmaan
- **Ilmoituksen tehneeseen henkilöön ei saa kohdistaa kielteisiä vastatoimia ilmoituksen seurauksena.**

Valviran tehtävistä

- Valvira on sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan keskusvirasto.
- Valvira valvoo sosiaali- ja terveydenhuollon, alkoholielinkeinon sekä ympäristöterveydenhuollon toiminnan asianmukaisuutta.
- Valvira myöntää mm. sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonalan lupia n. valtakunnalliset luvat
- Valvira ohjaa aluehallintovirastoja tavoitteena yhdenmukaiset lupa-, ohjaus- ja valvontakäytännöt koko maassa

Valvira yhdessä Avien kanssa

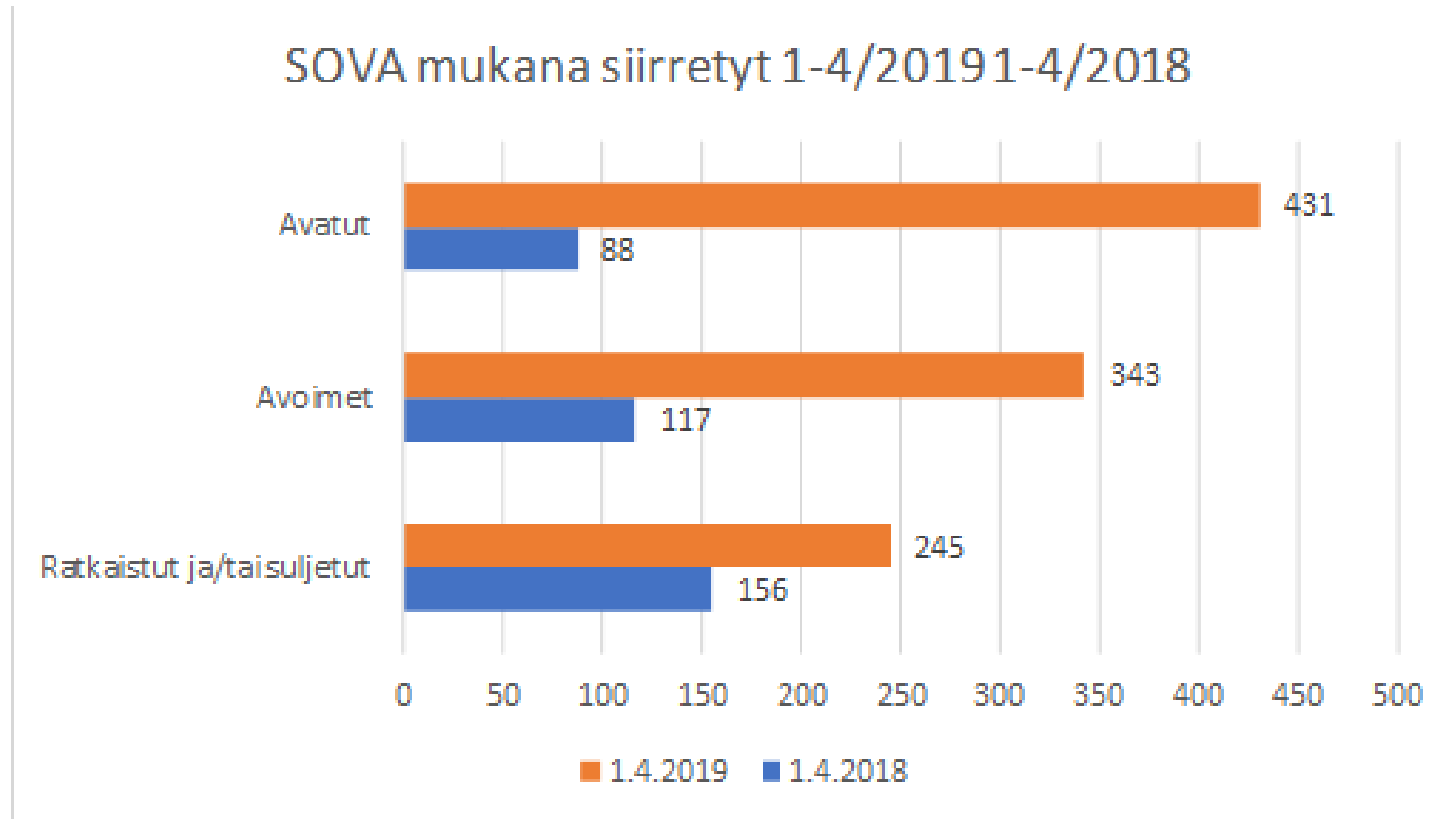
- Aluehallintovirastot valvovat sosiaalihuollon ammattihenkilöitä ja toimintayksiköitä omilla alueillaan
- Valvira käsittelee mm. sosiaalihuollon ammattihenkilöitä ja toimintayksiköitä koskevat valvonta-asiat, joissa:
 - kyseessä on periaatteellisesti merkittävä tai laajakantoinen asia
 - useamman kuin yhden avin alueella tapahtunut asia
 - epäily kuolemaan tai vakavaan vammautumiseen johtaneesta hoidon- ja/tai hoivan puutteesta tai virheestä
 - Mikäli joudutaan antamaan ammattitoimintaa koskevia tarkempia määräyksiä, ammatinharjoittamisoikeus poistetaan tai sitä rajoitetaan, kielletään käyttämästä nimikesuojattua ammattinimikettä tai ammattihenkilölle annetaan kirjallinen varoitus
 - Muu ammattihenkilövalvonta aveissa
- Suunnitelmallista valvontaa toteutetaan yhdessä laaditun sosiaali- ja terveydenhuollonvalvontaohjelman ja siihen liittyvien toimeenpanosuunnitelmien mukaisesti. Työnjaosta sovitaan Valviran ja aluehallintovirastojen kesken.

Kuntien suorittama valvonta

- Yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain mukaan *valvontaviranomaisella* tarkoitetaan sosiaalihuoltolain 6 §:ssä tarkoitettua kunnan toimielintä tai sen määräämää viranhaltijaa, aluehallintovirastoa sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoa.
- Lain 15 §:n mukaan valvontaviranomaisen on toteutettava yksityisten sosiaalipalvelujen valvontaa ensisijaisesti antamalla palvelujen tuottamisessa tarpeellista ohjausta ja neuvontaa palvelujen tuottajalle sekä seuraamalla toiminnan kehitystä yhteistyössä palvelujen tuottajan kanssa
- Lain 17 §:n mukaan valvontaviranomainen voi tarkastaa palvelujen tuottajan tässä laissa tarkoitetun toiminnan sekä toiminnan järjestämisessä käytettävät toimintayksiköt ja toimitilat silloin, kun tarkastuksen tekemiseen on perusteltu syy.

- Yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 18 §:n mukaan
 - Tarkastus voidaan tehdä ennalta ilmoittamatta. Tarkastaja on päästettävä kaikkiin toimintayksikön tiloihin.
 - Tarkastajalle on salassapitosäännösten estämättä esitettävä kaikki hänen pyytämänsä asiakirjat, jotka ovat välttämättömiä tarkastuksen toimittamiseksi.
 - Tarkastajalla on oikeus ottaa valokuvia tarkastuksen aikana. Tarkastajan apuna voi olla tarkastuksen toteuttamiseksi tarpeellisia asiantuntijoita.

Tammi- helmikuu 2019, vanhustenhuollon tehostetun palveluasumisen toiminnan kriisityminen

Otsikoita alkuvuodesta

Kotimaa

Valvira keskeytti alkumetreillä jo toisen Attendon hoivakodin toiminnan – terveyskeskukseen tuodut vanhukset ja yhden kuolema herättivät huolen

Valvira keskeytti Attendon hoivakodin toiminnan Utajärvellä – yllätystarkastus paljasti useita vaaranpaikkoja

Aluehallintovirasto: Attendon Pelimannin toiminnassa useita vakavia puutteita – toiminnan keskeytys on voimassa toistaiseksi

Valvira
sosiaali- ja
pa- ja valv

Toiminnan keskeyttäminen ja käyttökielto

Jos asiakasturvallisuus edellyttää lupaviranomainen voi keskeyttää toimintayksikön toiminnan tai sen osan laitteen käytön välittömästi (ei edellytä välttämättä kuulemista)

- Välitön = käytännössä prosessi kestää useampia päiviä

-> neuvottelut kunnan, palvelujen tuottajan kanssa aloitetaan välittömästi

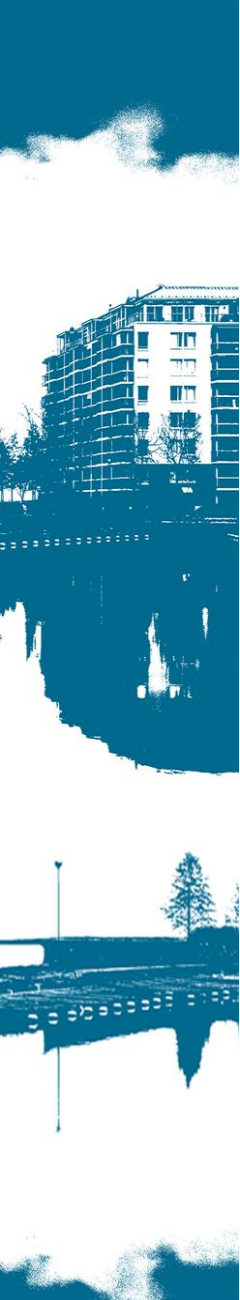
-> mitä tehtävissä, että asiakasturvallisuuteen kohdistuva uhka poistuu välittömästi:

Aukkaiden terveydentilan tarkastaminen, henkilökunnan lisääminen (kaikkiin) vuoroihin, avustavien tehtävien uudelleen järjestäminen, lääkeluvalliset työvuoroihin, tilojen siivous

- Toiminnan keskeyttämisen jälkeen kunta ottaa vastuulleen toiminnan
- Palvelujen tuottajalta pyydetään selvitystä – arvioidaan palvelujen tuottajan edellytyksiä jatkaa toimintaansa
- Mikäli edellytyksiä ei ole voidaan lupa peruuttaa (lupaviranomainen, tässä ainoastaan luvan myöntänyt)

Asiakasturvallisuuden arviointia, esimerkkejä tunnistetuista riskeistä

- **Vastuhenkilö**->toiminnan johtaminen ja organisointi puutteellista ei pysty johtamaan omavalvontaa, ei tunne henkilökuntaa, ei asiakkaita, ei pysty antamaan luotettavaa selvitystä toiminnasta
 - vastaa (liian) monen yksikön toiminnasta (kaukana toisistaan olevat yksiköt, toisilla paikkakunnilla)
- **Liian vähäinen henkilöstön määrä** asiakkaiden palvelujen tarpeeseen -> hoivan laiminlyönnit, hoitovirheet
- **Hoito- ja palvelusuunnitelmat** tekemättä, ei ole tietoa asiakkaiden hoivan ja hoidon tarpeesta
- henkilökunnassa paljon tuntityöläisiä eivät tunne asiakkaita
- Asiakkaita "hoidetaan" vuoteeseen koska ei ole tarpeeksi hoitajia nostamaan asiakkaita sängystä,

- **Perushoivan puutteet:** Aamupalalle 10-11 aikaan, yöpaasto 13-15 tuntia, suihkutukset harvoin, ei vaihdeta vaippoja, viriketoiminta vähäistä tai sitä ei ole ollenkaan, itsemääräämisoikeuden rajoittamiset
- Erittäin suuri määrä tukitehtäviä hoivatyötä tekevillä, öiseen aikaan siivotaan, pestään pyykkiä, laitetaan ruokaa
- Puutteet lääkehoidossa ja lääkitysturvallisuudessa, lääkevirheet mm. lukitsemattomissa laatikoissa ja kaapeissa asiakkaiden lääkkeitä mukaan lukien PKV-läkkeitä, laittomat lääkevarastot, lääkkeistä poistetut etiketit.
- Lääkehoidosta vastaavan sairaanhoitajan osaamisen puutteet
- Toimitilat – toimivuus, epäsiisteys

Valvonnassa huomioitava: hoivan ja huolenpidon keskeiset periaatteet

- Valvonnassa erityisesti seurattava vanhuspalvelulain 14 §:n toteutumista
- Pitkäaikaista hoitoa ja huolenpitoa turvaavat sosiaali- ja terveystyöpalvelut on toteutettava niin, että **iäkäs henkilö voi kokea elämänsä turvalliseksi, merkitykselliseksi ja arvokkaaksi ja että hän voi ylläpitää sosiaalista vuorovaikutusta sekä osallistua mielekkääseen, hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistävään ja ylläpitävään toimintaan.**
- Iäkkäille avio- ja avopuolisoille on järjestettävä mahdollisuus asua yhdessä.
- Kunnan on turvattava iäkkään henkilön pitkäaikaisen hoitojärjestelyn pysyvyys, jollei järjestelyä ole aiheellista muuttaa iäkkään henkilön toivomuksen tai hänen palveluntarpeidensa muutoksen johdosta taikka muusta erityisen painavasta ja perustellusta syystä.

Valtakunnallisten palvelujen tuottajien valvonta

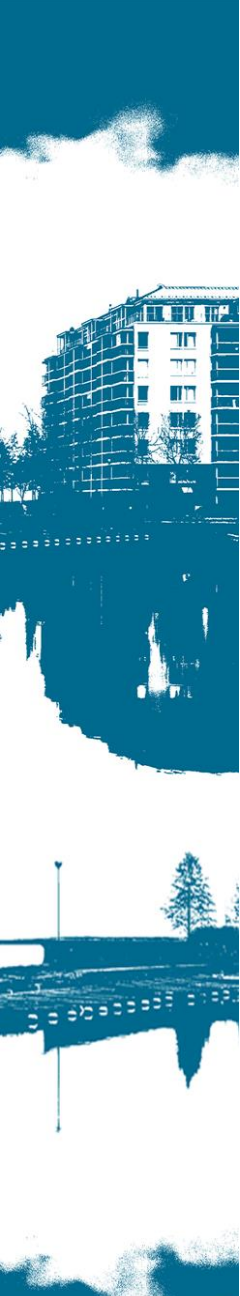
- Valvira antoi päätöksen Esperi Care Oy vanhustenhuollon asumispalveluita koskevan valvontapäätöksen 17.4.2019
- Päätöksessä arvioitu palvelujen tuottajan toimintaa kokonaisuudessaan Esperi Care Oy vanhustenhuollon asumispalveluissa
- Valvira määräsi Esperi Care Oy:tä korjaamaan havaitut puutteet kaikissa vanhustenhuollon asumispalveluyksiköissään 31.7.2019 mennessä
- Attendo Oy:ltä pyydetty selvitystä vanhustenhuollon asumispalveluista, valvonta kesken

Päätöksellä ohjataan kaikkia palvelujen tuottajia:

- Yksityisen sosiaalipalvelun tehostetun palveluasumisen toimintayksiköiden **vastuuhenkilöillä** on riittävästi aikaa johtamistehtäväänsä asiakkaiden laadukkaan ja turvallisen hoidon varmistamiseksi siten, kun toimintayksiköille annetuissa luvissa on edellytetty.
- Palvelujen tuottajan on huolehdittava siitä, että välitöntä asiakastyötä tekevän **hoito- ja hoivahenkilöstön** määrä ja rakenne sekä **avustavissa työtehtävissä** toimivan henkilöstön määrä ja rakenne vastaavat asiakkaiden määrää ja palveluiden tarvetta kaikissa tilanteissa ja kaikkina vuorokauden aikoina ja viikonpäivinä.
- Erityisen tärkeää on huolehtia henkilöstön määrän nostamisesta silloin kun asiakkaiden palvelujen tarve kasvaa.
- Palvelutarpeen kasvaessa on palvelujen tuottajan ryhdyttävä välittömästi toimenpiteisiin yksiköissä.

Kuntien suorittama valvonta

- Ns. ennakkolliseen valvontaan kiinnitettävä erityistä huomiota, lausunnot lupaviranomaiselle
- Lainsäädäntöön perehtyminen ja velvoitteet . Miten hoiva ja hoito toteutetaan niin, että Vanpal 14 § velvoitteet toteutuvat -> pystytään vastaamaan hoivan tarpeisiin, säännöllinen viriketoiminta, asiakkaan kunnioittava kohtaaminen ja itsemääräämisoikeus, ajantasaiset hoito- ja palvelusuunnitelmat, lääkitysturvallisuus
- Tarjouspyyntöjen ja hankintasopimusten huolellinen laatiminen (mm. sanktiopykälät, mikäli palvelu ei vastaa sille asetettuja edellytyksiä)
- Selkeät vaatimukset ja edellytykset palvelujen tuottamiselle

-
- Valvontahavaintojen ja tiedon eteenpäin viemisestä esimiehille ja lautakunnille
 - Tarvittaessa ilmoitukset aviin tai Valviraan esim. ammattihenkilövalvonta

Valvontamenetelmistä

- Palvelujen tuottajien ja yksiköiden ohjaaminen ensisijaista
 - Ohjaus- ja arviointi- sekä tarkastuskäyntien yhteydessä/perusteella
 - Tarkastuslomake olisi hyvä suunnitella etukäteen. Tarvittaessa voi ottaa mallia avien ja Valviran lomakkeista, mutta voi olla täysin omaan toimintaan soveltuva.
 - Omavalvonnan **toimeenpanon** ohjaus ja valvonta-> suunnitelman tarkastamisesta toimeenpanon tarkastamiseen ja seurantaan
 - **Henkilökunnan perehdyttäminen omavalvontaan**
 - **Miten omavalvontaa toteutetaan yksikössä**

Hyviä käytäntöjä

- Suunnitelma valvonnan toteuttamisesta
- Tilannekuvan muodostaminen & valvontatiedon kerääminen – riskiperusteisuus ja suunnitelmallisuus
 - Onko jokin tietty teema tullut esiin esimerkiksi muistutuksista (lääkitysturvallisuus, palvelun laatu ja sisältö -> viriketoiminta, henkilöstön määrä jne.)
- Asiakkailta kerätty tieto palvelujen laadusta (soshu-laki 6 § 980/2012)
 - Muistutukset, kyselyt jne.
 - Hyvä olisi huomioida saadun tiedon puolueettomuus
- Valvontaorganisaatio
 - Organisoitu suunnitellusti toimintana, jonka vastuulla on palvelujen tuottajien ja kunnan omien yksiköiden valvonta
 - Huolehtisi koulutuksesta ja ohjeistuksista
 - Ohjeistaisi esimiehiä siitä, miten esimerkiksi ammattihenkilöitä rekrytoidessa tulisi toimia (ennakollinen valvonta)

Vahu- viitteellinen ja suuntaa antava henkilöstövoimavarojen tarpeen arviointitaulukko

Toimintakyky/ hoidon ja hoivan tarve	RAVA	MMSE	RAI-ADLH	RAI – CPS	RAI-RUG III	Muut huomiot	Palvelu	Toteutunut mitoitus
	1,29-2,49	20 - 23	0 – 1 (korkeintaan 0,50)	0 – 2	0,42 – 0,84 (korkeintaan 0,50)		Kotihoito - Psykogeriatristen asiakkaiden mitoitussuurempi	Palvelu perustuu palvelutarpeen arvioinnin perusteella sovittuihin käynteihin
	2,50-2,99	22 - 18	2 – 3 (0,50)	2 – 3	0,85 - 1,26 (0,50 – 0,60)	Ei tarvitse jatkuvaa yöaikaista hoitoa, ohjausta ja valvontaa	Palveluasuminen	0,30 – 0,50
Itsenäisesti kulkevat, yhden autettavat	3,00-3,49	17 - 13	3 – 4 (0,50)	3 – 4	0,85 – 1,26 (0,50 – 0,60)	Selviytyy pääsääntöisesti yhden hoitajan auttamana	Tehostettu Palveluasuminen	0,50 – 0,60
Kahden autettavat, muistisairaat, vuoteeseen hoidettavat	3,50-4,02	12 - 0	4-6 (korkeampi kuin 0,50)	4 - 6	1,26 > (minimissään 0,60)	Tarvitsee kahden hoitajan apua tai on vaikeita käytösoireita - Jos terveydentila vakaa (CHESS), mitoitus vähintään 0,60 - Jos terveydentila epävakaa (CHESS), mitoitus korkeampi kuin 0,60	Tehostettu Palveluasuminen / muistisairaille suunnattu tehostettu palveluasuminen / laitoshoido	0,60 – 0,70 Tarvittaessa myös yli tarpeen mukaisesti

Taulukko työstetty yhdessä Aluehallintovirastojen ja Valviran työkokouksissa 2018-19

Henkilöstövoimavarojen arviointitaulukon käyttö

- Toimintayksikön asiakkaiden toimintakykyä koskeva mittaritieto on *viitteellinen ja suuntaa antava*
- Toimintayksikön henkilöstön määrän, mitoituksen ja rakenteen riittävyden arviointi perustuu aina *kokonaisharkintaan*.
- Kokonaisharkinnassa huomioidaan mittaritiedon lisäksi *muut yksikön toimintaan liittyvät puitetekijät*, kuten esimerkiksi toimitilat, asiakkaiden määrä sekä toiminnan organisointiin liittyvät ratkaisut.

Sosiaalihuollon ammattihenkilövalvonta

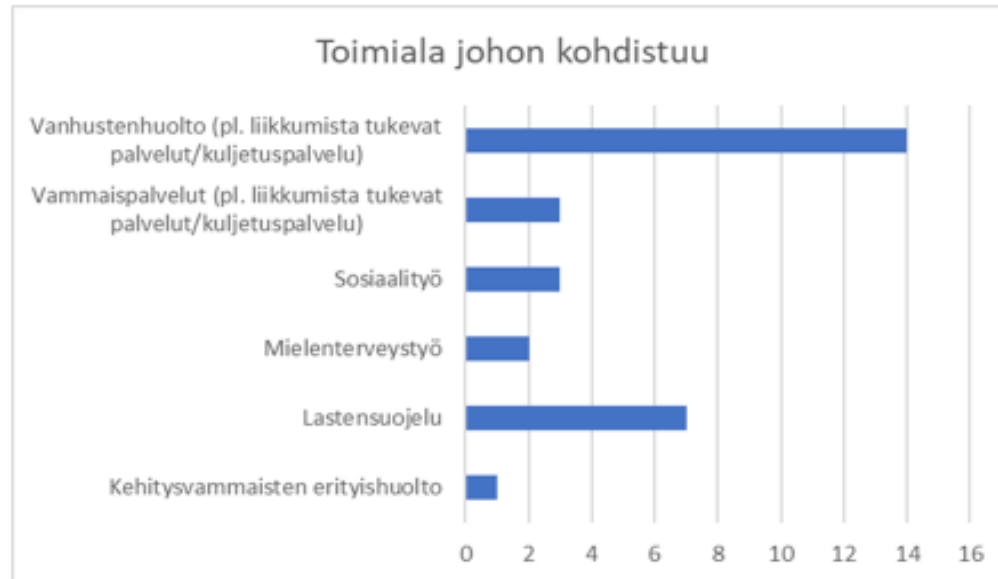
- Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä tuli voimaan 1.3.2016.
- Laillistettuja sosiaalihuollon ammattihenkilöitä ovat sosiaalityöntekijä, sosionomi, kuntoutuksen ohjaaja ja geronomi.
- Nimikesuojattuja sosiaalihuollon ammattihenkilöitä ovat lähihoitaja, kodinhoitaja ja kehitysvammaistenhoitaja.
- Kaikki sosiaalihuollon laillistetut ja nimikesuojatut ammattihenkilöt merkitään hakemuksesta Valviran ylläpitämään sosiaalihuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriin Suosikkiin

Sosiaalihuollon ammattihenkilöiden valvonta

	2018	2017	2016
• Uusia asioita	85	48	
• Ratkaistu	52 (*109)		11
• Amha-ltk	10		
• -8 lähihoitajaa			
• -2 kehvahoitajaa			

- *lähihoitajat, jotka ennen 1.3.2016 menettäneet oikeutensa käyttää nimikesuojattua ammattinimikettä terveydenhuollon ammattihenkilölain nojalla, lähetettiin asianomaisille, jossa asianosaisille saatettiin tietoon Suosikki-rekisteriin kirjaamisen epääminen.

Toimialat

Vireilletulon syyt

- Epäasiallinen käytös tai kohtelu
- Terveystila tai toimintakyky
- Ammattihenkilön ammattitaito
- Menettelytapavirhe
- Tietosuoja- ja salassapitoasiat
- Sosiaalihuollossa toteutettu lääkehoito

Kotiin annettavien palveluiden valvontaohjelman mukainen valvonta ja ohjaus 2019

- Osana valvontaohjelmaa Valvira ja aluehallintovirastot järjestävät yhdeksän alueellista tilaisuutta esimiehille, jotka vastaavat vanhustenhuollon kotiin annettavista palveluista.
- Tilaisuuksien tarkoituksena on vahvistaa vanhustenhuollon asiakkaiden oikeuksien toteutumista.
- Tilaisuuksissa keskitytään erityisesti kotiin annettavien palvelujen laatuun ja sisältöön, lääkitysturvallisuuteen, saattohoitoon, kuntien valvontaosaamisen vahvistamiseen ja omavalvonnan toteuttamiseen.

Iäkkäiden palvelujen uudistaminen

- STM on asettanut työryhmän valmistelemaan esityksiä iäkkäiden henkilöiden palveluiden uudistamiseksi ja väestön ikääntymiseen
- Toimikausi 9.4.-31.12.2019
- Tavoitteena on turvata iäkkäille henkilöille laadukkaat, yhdenvertaiset ja kustannustehokkaat palvelut
- Työryhmä arvioi, mitä iäkkäiden henkilöiden laatusuosituksista on tarpeen nostaa lain tasolle
- Palveluiden velvoittavuuden lisäksi tavoitteena on tukea valvontatehtävän toteuttamista
- Työryhmä valmistelee esitykset lainsäädäntöön
- Tekee ehdotuksen laatusuosituksista vuosille 2010-23